

**ΠΟΡΙΣΜΑ
ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΕΣΔΔΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΣΥΝΟΙΚΟΥΝΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ¹**

Αθήνα, 8/7/2005

Για την Ομάδα Εργασίας

Ο Πρόεδρος

Αριστείδης Κρομμύδας

¹ Με τον περιφραστικό αυτό τρόπο αποδίδεται στα ελληνικά ο αγγλικός όρος "domestic violence".

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ	4
II. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ	5
III. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	10

1. Με την υπ' αριθμ. ΔΙΔΚ/Φ.38/4759/9-3-2005 απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, καθ. Προκόπη Παυλόπουλου, συγκροτήθηκε στη Γενική Γραμματεία Ισότητας του ΥΠΕΣΔΔΑ Ομάδα Εργασίας για την έρευνα και τη μελέτη για την επεξεργασία σύγχρονου νομοθετικού πλαισίου για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.

Την Ομάδα αποτέλεσαν οι εξής:

- Αριστείδης Κρομμύδας, Επίτιμος Αρεοπαγίτης, ως Πρόεδρος,
- Ιάκωβος Φαρσεδάκης, Καθηγητής Εγκληματολογίας του Παντείου Παν/μίου, ως μέλος
- Νικόλαος Λίβος, Λέκτορας Ποινικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών, ως μέλος
- Αγλαΐα Λιούρδη, Λέκτορας Ποινικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών, ως μέλος
- Σταματίνα Γιαννακούρου, Διδάκτορας Νομικής, Ειδική Συνεργάτις της Γενικής Γραμματέως Ισότητας, ως μέλος
- Άγγελος Τσιγκρής, Δικηγόρος, Διδάκτορας Εγκληματολογίας, Ειδικός Συνεργάτης του Υπουργού Δικαιοσύνης, εκπρόσωπος του Υπουργείου Δικαιοσύνης, ως μέλος
- Αθηνά-Μαρία Χριστοδούλου-Σαμαρτζοπούλου, Νομική Συνεργάτις της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, ως μέλος
- Αντωνία Ανδρεάκου, Αστυνομός Α΄ της Δ/νσης Ασφαλείας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας, εκπρόσωπος του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, ως μέλος
- Έλια Κολοκυθά, Διδάκτορας Νομικής, ως μέλος

Με την υπ' αριθμ. ΔΙΔΚ/Φ.3/4753/19 Μαΐου 2005 απόφαση του Υπουργού ΕΣΔΔΑ, καθ. Προκόπη Παυλόπουλου, η Ομάδα συμπληρώθηκε με τους:

- Ξένη Σκορίνη - Παπαρρηγοπούλου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Αστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών, ως μέλος, με αναπληρώτρια την Δήμητρα Παπαδοπούλου - Κλαμαρή, Επίκουρη Καθηγήτρια Αστικού Δικαίου της Νομικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών
- Πέτρο Πολυχρόνη, παιδοψυχίατρο, θεραπευτή οικογένειας, Δ/ντή του Αθηναϊκού Κέντρου Μελέτης του Ανθρώπου, ως μέλος και
- Σταυρούλα Σκάρρα, Κοινωνική Λειτουργό, εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ως μέλος

Χρέη Γραμματέως της Επιτροπής άσκησε η κα Ευσταθία Λυμπεροπούλου, μόνιμη υπάλληλος του ΙΚΑ, αποσπασμένη στη Γενική Γραμματεία Δημόσιας Διοίκησης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης του ΥΠΕΣΔΔΑ.

2. Έργο της Ομάδας ήταν ο σχεδιασμός, η επεξεργασία και η υποβολή ολοκληρωμένης νομοθετικής ρύθμισης για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, η οποία θα βασίζεται:

- α) Στην έρευνα, συλλογή και μελέτη των νομοθετικών ρυθμίσεων για την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας, που ισχύουν στα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- β) Στη μελέτη των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η Ελλάδα στα πλαίσια των διεθνών συμβάσεων που έχει κυρώσει, καθώς και των συστάσεων των διεθνών οργανισμών για την υιοθέτηση νομοθετικών μέτρων με στόχο την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας.
- γ) Στη μελέτη των εξελίξεων και πολιτικών για το θέμα της ενδοοικογενειακής βίας στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- δ) Στη διερεύνηση των μέτρων που είναι αναγκαίο να αναληφθούν για την παρακολούθηση των Επτά Δεικτών² κατά της ενδοοικογενειακής βίας που εισηγήθηκε η Δανική Προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2002), ως μέρος της συνεχιζόμενης παρακολούθησης της εφαρμογής της Πλατφόρμας Δράσης του Πεκίνου.
- ε) Στη μελέτη των κοινωνιολογικών και άλλων παραμέτρων που χαρακτηρίζουν το φαινόμενο στην Ελλάδα.

I. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

3. Η Ομάδα πραγματοποίησε συνολικά **δεκατρείς (13) συνεδριάσεις** και διέκοψε τις εργασίες της λόγω συμπλήρωσης της τετράμηνης προθεσμίας που όριζε η Υπουργική Απόφαση που τη συγκρότησε. Επειδή ο χρόνος δεν επαρκούσε, λόγω του πολυδιάστατου χαρακτήρα του αντικειμένου, δεν κατέστη δυνατή η επεξεργασία Σχεδίου Νόμου. Η Ομάδα επέλεξε να υποβάλει Πόρισμα με τις βασικές διαπιστώσεις και προτάσεις της.

4. Σε ένα **πρώτο στάδιο** η Ομάδα ερεύνησε, συνέλεξε και μελέτησε, μέσα από εισηγήσεις μελών της, τις νομοθεσίες, τις πολιτικές και τα μέτρα των Κρατών - μελών της Ε.Ε. «των 15»³ και της Κύπρου για τα θέματα της αρμοδιότητάς της.

5. Σε ένα **δεύτερο στάδιο**, με σκοπό να λάβει πληρέστερη ενημέρωση και να σχηματίσει σφαιρική εικόνα για όλες τις πτυχές του θέματος, η Ομάδα **κάλεσε σε διαβούλευση** εκπροσώπους των Γραμματειών και Τομέων Γυναικών των πολιτικών κομμάτων που έχουν κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, της τοπικής αυτοδιοίκησης, γυναικείων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, και άλλων φορέων. Ειδικότερα, πραγματοποιήθηκαν **ακροάσεις** με την ακόλουθη χρονολογική σειρά:

- Στις 22/4/05 με τις κκ. Ε. Κτώνα, Α.Ταμπέκου, και Α. Γιαπιτζάκη, κοινωνική λειτουργό, δικηγόρο και ψυχολόγο, αντίστοιχα, του Συμβουλευτικού Κέντρου για τη Βία κατά των Γυναικών της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, που λειτουργεί στην Αθήνα.
- Στις 6/5/05 τις κκ. Κ. Παπακώστα, εκπρόσωπο της Νέας Δημοκρατίας, Σ. Ευθυμίου, εκπρόσωπο του ΠΑΣΟΚ, και Α. Αγκαβανάκη, εκπρόσωπο του

² Οι επτά δείκτες είναι οι εξής: χαρακτηριστικά των γυναικών θυμάτων βίας, χαρακτηριστικά των δραστών, παροχή βοήθειας προς τα θύματα, μέτρα αντιμετώπισης των δραστών για τον τερματισμό του κύκλου της βίας, κατάρτιση επαγγελματιών, κρατικά μέτρα για την εξάλειψη της ενδοοικογενειακής βίας με θύματα τις γυναίκες, αξιολόγηση.

³ Βέλγιο, Μεγάλη Βρετανία, Σουηδία, Ιταλία, Ισπανία, Γερμανία, Αυστρία, Λουξεμβούργο, Ιρλανδία, Δανία, Γαλλία, Φινλανδία, Ολλανδία, Πορτογαλία.

ΚΚΕ . Η Γραμματεία Γυναικών του Συνασπισμού, η οποία είχε προσκληθεί στην ίδια συνεδρίαση, δεν προσήλθε λόγω κωλύματος.

- Στις 13/5/05 με τον κ. Α. Μήλιο, Πρόεδρο του Εθνικού Κέντρου Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (ΕΚΑΚΒ) και την κα Π. Γαζή, Πρόεδρο του Τομέα Γυναικών της ΚΕΔΚΕ.
- Στις 20/5/05 την κα Στ. Δήμου, Αντινομάρχη Δυτικής Αττικής, εκπρόσωπο του Τομέα Ισότητας της Ένωσης Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας (ΕΝΑΕ).
- Στις 10/6/05 τις κκ Ν. Ρουμπάνη, Πρόεδρο του Δικτύου Γυναικών Ευρώπης, και Σφανδού, εκπρόσωπο του ελληνικού Παραρτήματος του Ευρωπαϊκού Λόμπυ Γυναικών. Στην ίδια συνεδρίαση είχε προσκληθεί και η κα Κ. Κωσταβάρα, Πρόεδρος της Κίνησης Δημοκρατικών Γυναικών, η οποία δεν προσήλθε λόγω κωλύματος.

Πέραν των ακροάσεων, η Ομάδα ζήτησε από τους ως άνω κληθέντες την κατάθεση γραπτών σημειωμάτων. Στο αίτημα αυτό ανταποκρίθηκαν οι κ.κ. Παπακώστα, Αγκαβανάκη, Κτώνα, Ταμπέκου, Δήμα και Ρουμπάνη. Έκθεση με τις προτάσεις του υπέβαλε, επίσης, στις 23/6/05 ο Σύνδεσμος για τα Δικαιώματα της Γυναίκας. Στις εργασίες της Ομάδας συνεισέφερε, ακόμα, με υλικό, τεκμηρίωση και γραπτό σημείωμα το Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας και Ασφάλισης της Δ/σης Απασχόλησης - Κοινωνικής Προστασίας και Ασφάλισης της Γενικής Γραμματείας Ισότητας.

Εξάλλου, με την υπ' αρ. 2161/12.4.2005 επιστολή της Γενικής Γραμματέως Ισότητας, κας Ε. Τσουμάνη, ζητήθηκαν εγγράφως οι απόψεις της αρμόδιας Συνοδικής Επιτροπής της Εκκλησίας της Ελλάδος, προκειμένου να λάβουν γνώση τα μέλη της Ομάδας. Σε συνέχεια αυτής της επιστολής υποβλήθηκε στη Γενική Γραμματεία Ισότητας ένα πρώτο κείμενο με γενικές θέσεις και υπήρξε επιφύλαξη για επανατοποθέτηση επί πιο ολοκληρωμένου κειμένου προτάσεων.

6. Σε ένα *τρίτο στάδιο* πραγματοποιήθηκαν ειδικές εισηγήσεις μελών της Ομάδας για την προτεινόμενη αντιμετώπιση του ζητήματος από πλευράς Ουσιαστικού Ποινικού Δικαίου, Ποινικής Δικονομίας, Αστικού Δικαίου, Πολιτικής Δικονομίας, δομών στήριξης των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας και των συνοικούντων προσώπων και πρόληψης και θεραπείας των δραστών .

7. Με βάση τα παραπάνω, η Ομάδα προβαίνει στις ακόλουθες διαπιστώσεις (II) και διατυπώνει ομόφωνα τις ακόλουθες Προτάσεις (III).

II. ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

8. Οι κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, ο τρόπος ζωής και οι συνθήκες εργασίας στις σύγχρονες πόλεις, αλλά και οι παρατηρούμενες μεταβολές στους ρόλους των φύλων, είχαν σημαντικές επιπτώσεις στην σύγχρονη οικογένεια. Μολονότι η πίεση όλων αυτών των παραγόντων επί της συνοχής της οικογένειας είναι αναμφισβήτητη, δεν σχεδιάσθηκαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας μακροπρόθεσμες πολιτικές ενίσχυσης της οικογένειας και τόνωσης των αξιών της. Έτσι, παρατηρούνται συχνά στην οικογένεια δείγματα άσκησης βίας, λεκτικές προσβολές και άλλες μορφές ταπεινωτικής μεταχείρισης. Οι συμπεριφορές αυτές ασκούν αρνητικές επιδράσεις στην συναισθηματική και διανοητική εξέλιξη των

μελών της οικογένειας, ιδίως μάλιστα των παιδιών, ενώ προσβάλλουν και την φυσική και ψυχική τους υγεία.

Μολονότι οι επί μέρους εκφάνσεις του προβλήματος αυτού είναι πολλαπλές, έχει επικρατήσει διεθνώς να καλύπτονται όλες από την έννοια της «**ενδοοικογενειακής βίας**». Το περιεχόμενο της έννοιας αυτής ποικίλλει ανάλογα με το εκάστοτε ερευνητικό αντικείμενο, την πολιτική στόχευση ή τον κοσμοθεωρητικό προσανατολισμό. Για τις ανάγκες του παρόντος, ωστόσο, επιλέγεται ως ακριβέστερη η έννοια «ενδοοικογενειακή βία και βία κατά συνοικούντων προσώπων», η οποία καλύπτει:

- α) κάθε μορφή σωματικής βλάβης και
- β) σωματικής βίας ή απειλής σπουδαίου και άμεσου κινδύνου που ασκείται σε βάρος συνοικούντος προσώπου
- γ) την εξαναγκαστική συνουσία μεταξύ συζύγων ή την εξαναγκαστική επιχείρηση άλλης ασελγούς πράξης σε βάρος συνοικούντος προσώπου

9. Η ενδοοικογενειακή βία αποτελεί στις μέρες μας κοινωνικό φαινόμενο, που αν και δεν φαίνεται να έχει λάβει στην Ελλάδα τις διαστάσεις που το χαρακτηρίζουν σε άλλες χώρες της Ε.Ε., παρουσιάζει ανησυχητικά ποσοστά⁴, με θύματα κυρίως τις γυναίκες, οι οποίες αποτελούν το 80 -90% των θυμάτων κακοποίησης, αλλά και τα παιδιά. Παράλληλα, εκτιμάται ότι υπάρχει μεγάλο ποσοστό αθέατης ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων, η οποία δεν καταγγέλλεται.

Η εμπειρία που μεταφέρθηκε στην Επιτροπή από τους αρμόδιους φορείς και ΜΚΟ επιβεβαιώνει τις διεθνώς πλέον αποδεκτές θεωρητικές προσεγγίσεις και ερμηνείες του φαινομένου, σύμφωνα με τις οποίες η βία σε βάρος της συζύγου/συντρόφου δεν οφείλεται μόνο σε ατομικούς -ψυχολογικούς παράγοντες, αλλά είναι σε σημαντικό βαθμό αποτέλεσμα και των κοινωνικών αντιλήψεων αναφορικά με την μειονεκτική θέση της γυναίκας στην κοινωνία⁵. Είναι αξιοσημείωτο ότι η πλειοψηφία των δραστών φέρεται να μην έχει εμπλακεί ποτέ στο σύστημα απονομής της ποινικής δικαιοσύνης λόγω αδικήματος σε βάρος άλλων προσώπων, ενώ δεν αναφέρονται από τις ίδιες τις γυναίκες - θύματα πράξεις βίας εναντίον άλλων προσώπων πλην συνοικούντων μελών (κυρίως συζύγου, μητέρας και παιδιών του δράστη).

Από τη στατιστική επεξεργασία στοιχείων για περιστατικά που δηλώθηκαν σε αρμόδιους φορείς και ΜΚΟ, προκύπτει ότι η άσκηση βίαιης συμπεριφοράς μέσα στην οικογένεια δεν συνδέεται με το μορφωτικό ή το οικονομικό επίπεδο είτε του δράστη είτε του θύματος⁶. Παράγοντες όπως η χρήση αλκοόλ, τοξικών ή

⁴ Βλ. Μελέτη του ΚΕΘΙ με θέμα «Ενδο-οικογενειακή βία κατά των γυναικών : πρώτη πανελλαδική επιδημιολογική έρευνα » (Επιστημονικοί υπεύθυνοι : Β. Αρτινοπούλου, Ι. Φαρσεδάκης), 2003, ειδικότερα σελ. 72 και 116), <http://www.kethi.gr>.

⁵ Βλ. *Αλίκη Γιωτοπούλου - Μαραγκοπούλου*, στις Προτάσεις της Ειδικής Επιτροπής Θεσμικών Προτάσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, για τον εορτασμό της 50ης επετηρίδας της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα 1999, σελ. 13 επ. Βλ. και *Ηλία Δασκαλάκη* «Η βία κατά της γυναίκας σαν κοινωνικό φαινόμενο». Στην παλιά, αλλά πάντα επίκαιρη αυτή μελέτη, δημοσιευμένη στον Αγώνα της Γυναίκας τ. 5, αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι η βία, αντικείμενο της οποίας καθίσταται η γυναίκα, προέρχεται κατά κανόνα από τους θεσμούς και τις νοοτροπίες και δεν οφείλεται σε ατομικές συμπεριφορές .

⁶ Σύμφωνα με Δειγματοληπτική στατιστική αξιοποίηση στοιχείων που αφορούν γυναίκες που απευθύνθηκαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα της Γενικής Γραμματείας Ισότητας το 2004, ο μύθος ότι η

εξαρτησιογόνων ουσιών ή η ύπαρξη προβλημάτων ψυχικής υγείας του δράστη αποδεικνύονται μεν σε ορισμένες περιπτώσεις επιβαρυντικοί ως προς τη βαρύτητα της βίας, όχι όμως καθοριστικοί, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, για την άσκησή της.

Στοιχεία της πρώτης επιδημιολογικής έρευνας που ολοκληρώθηκε στη χώρα μας το 2003⁷ κατέδειξαν ότι μεγάλο ποσοστό γυναικών είτε δεν αναγνωρίζει ότι η συμπεριφορά που υφίσταται στο οικογενειακό τους περιβάλλον συνιστά καταχρηστική συμπεριφορά που εντάσσεται στην έννοια της βίας, είτε θεωρεί τον εαυτό του υπεύθυνο (σε ποσοστό 33.3%), αναπαράγοντας τα κοινωνικά στερεότυπα για το ρόλο των δύο φύλων.

10. Οι **επιπτώσεις** της ενδοοικογενειακής βίας, ειδικά όταν είναι παρατεταμένη και δεν καταγγέλλεται, είναι ολέθριες για τη σωματική ακεραιότητα και την ψυχική υγεία. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα η βία κατά των γυναικών είναι μεγάλος κίνδυνος για τη δημόσια υγεία και σοβαρή αιτία θανάτου και αναπηρίας για τις γυναίκες ηλικίας 16-44 ετών. **Οι επιπτώσεις της βίας, όμως, έχουν και οικονομική διάσταση.** Η διάσταση αυτή δεν αφορά μόνο το κόστος παροχής υπηρεσιών στήριξης στις κακοποιημένες γυναίκες, αλλά και την εξοικονόμηση πόρων που η πρόληψη δύναται να επιφέρει στους προϋπολογισμούς των κοινωνικών πολιτικών (στέγασης, υγείας, κοινωνικής ασφάλισης και κοινωνικής πρόνοιας) και της λειτουργίας του ποινικού συστήματος.

11. Τόσο σε διεθνές επίπεδο (ΟΗΕ), όσο και σε ευρωπαϊκό (Ευρωπαϊκή Ένωση, Συμβούλιο της Ευρώπης) δεν αμφισβητείται ότι τα δικαιώματα των γυναικών είναι ανθρώπινα δικαιώματα. Η άσκηση οποιασδήποτε μορφής βίας σε βάρος των γυναικών πρέπει να αντιμετωπίζεται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εξ αυτού του λόγου εφαρμόζονται στην περίπτωση αυτή οι διεθνείς και ευρωπαϊκές συμβάσεις που έχει κυρώσει η χώρα μας για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων σημειώνονται, ιδιαίτερα, το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του ΟΗΕ (Ν. 2462/1997, ΦΕΚ Α' 25) και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (Ν.Δ. 53/1974, ΦΕΚ Α' 256).

Ειδικότερες δεσμεύσεις απορρέουν από τη Σύμβαση για την Εξάλειψη των Διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW) που υπεγράφη το 1979 και την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει ήδη από το 1983 (Ν. 1342/1983), ενώ το 2001 κύρωσε και το Προαιρετικό της Πρωτόκολλο (Ν. 2952/2001). Παρότι στο αρχικό κείμενο της CEDAW δεν εμπεριέχεται η έννοια της βίας, με Σύσταση του 1992 η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, η οποία έχει ως αρμοδιότητα να παρακολουθεί την εφαρμογή της Σύμβασης από τα Κράτη μέλη του ΟΗΕ, προέβη σε ερμηνεία της Σύμβασης, περιλαμβάνοντας την καταπολέμηση της βίας ως βασικό αντικείμενό της. Διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6, η Σύσταση κατέληξε ότι η άσκηση βίας σε βάρος των γυναικών συνιστά άνιση μεταχείριση και

κακοποιημένη γυναίκα είναι συνήθως χαμηλού μορφωτικού επιπέδου δεν επιβεβαιώνεται, αφού 7 στις 10 γυναίκες θύματα είναι απόφοιτες τουλάχιστον Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Επίσης, 6 στις 10 γυναίκες που έχουν υποστεί κακοποίηση και προσήλθαν στα Συμβουλευτικά Κέντρα Αθήνας - Πειραιά ανέφεραν ότι βρίσκονται σε μέτρια ή καλή οικονομική κατάσταση. Αντίστοιχα, 6 στους 10 δράστες ενδοοικογενειακής βίας είναι Δευτεροβάθμιας, Τεχνολογικής ή Πανεπιστημιακής Εκπαίδευσης ενώ 8 στους 10 δράστες εργάζονται. Η αντίληψη ότι μία από τις βασικές αιτίες εκδήλωσης βίαιης συμπεριφοράς είναι το χαμηλό μορφωτικό ή οικονομικό επίπεδο του δράστη επίσης δεν επιβεβαιώνεται.

⁷ Βλ. παραπάνω υποσημ. 4, <http://www.kethi.gr>

διάκριση λόγω φύλου. Γι' αυτόν, άλλωστε, το λόγο ζητήθηκε από τις χώρες μέλη του ΟΗΕ που έχουν υπογράψει τη CEDAW και υποβάλλουν Περιοδικές Εκθέσεις Προόδου κάθε τέσσερα (4) έτη, να συμπεριλαμβάνουν και τις εξελίξεις για θέματα ενδοοικογενειακής βίας.

Η Έκθεση της Επιτροπής του ΟΗΕ για την Εξάλειψη των Διακρίσεων σε βάρος των γυναικών, αξιολογώντας το 2002 την πρόοδο της χώρας μας στον τομέα αυτό, στη βάση της ελληνικής Έκθεσης 1996-2000, συνέστησε την ταχεία υιοθέτηση νομοθεσίας για την ενδοοικογενειακή βία και τη βία κατά συνοικούντων προσώπων και την λήψη μέτρων ευαισθητοποίησης της κοινωνίας μέσω των ΜΜΕ και των σχολικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Στην ίδια κατεύθυνση κινείται και η Σύσταση που απηύθυνε στην Ελλάδα η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ, στις 31 Μαρτίου 2005, εξετάζοντας την πορεία εφαρμογής του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και τα Πολιτικά Δικαιώματα. Η Επιτροπή αυτή συνέστησε την προώθηση συγκεκριμένων νομοθετικών διατάξεων για την ενδοοικογενειακή βία και τη βία κατά συνοικούντων στην ποινική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένου και του βιασμού στον γάμο.

Στις Εθνικές Προτεραιότητες Πολιτικής και Άξονες Δράσης για την Ισότητα των Φύλων 2004 -2008, που υιοθετήθηκαν από την Κυβερνητική Επιτροπή στις 2.11.2004, η πρόληψη και καταπολέμηση της βίας με θύματα τις γυναίκες έχουν περιληφθεί ως ένας από τους ειδικούς άξονες δράσης. Ως ειδικότερη δράση έχει προβλεφθεί η επεξεργασία και προώθηση νομοθεσίας για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία.

12. Οι χώρες μέλη της ΕΕ «των 15» διαθέτουν νομοθεσία και μάλιστα διαδοχικούς νόμους για την ενδοοικογενειακή βία, και τη βία κατά συνοικούντων προσώπων, οι οποίοι συμπληρώνουν τα κενά και βελτιώνουν συνεχώς το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Επιγραμματικά μπορεί να επισημανθεί ότι όλες οι χώρες τιμωρούν την ενδοοικογενειακή βία, σωματική, ψυχολογική, σεξουαλική, είτε ως αυτοτελές ποινικό αδίκημα είτε ως επιβαρυντική περίπτωση των βασικών αδικημάτων που προβλέπουν οι γενικές διατάξεις του ποινικού τους δικαίου. Επίσης, οι περισσότερες χώρες έχουν ποινικοποιήσει το βιασμό στο γάμο.

Ως θύματα ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων προστατεύονται εκτός από τους συζύγους και οι σύντροφοι /συμβιούντες (σε κάποιες χώρες υπό χρονικές προϋποθέσεις, όπως π.χ. το να έχει προηγηθεί ελάχιστος χρόνος συμβίωσης), ενώ σε πολλές χώρες ο κύκλος των προστατευομένων εκτείνεται σε κάθε πρόσωπο που συνοικεί νόμιμα με το δράστη. Αρκετές νομοθεσίες (Γερμανία, Αυστρία, Ιταλία, Ισπανία, Βέλγιο, Κύπρος, Ιρλανδία κλπ) αναγνωρίζουν τη δυνατότητα ή/και υποχρέωση των πολιτικών δικαστηρίων να διατάσσουν την απομάκρυνση του δράστη από την οικογενειακή στέγη μετά από αίτηση του θύματος, καθώς και άλλα περιοριστικά μέτρα (απαγόρευση επικοινωνίας με το θύμα, απαγόρευση προσέγγισης του θύματος εντός συγκεκριμένης ακτίνας, απαγόρευση προσέγγισης των σχολείων των παιδιών κλπ).

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι κάποιοι νομοθέτες έχουν λάβει υπόψη τους σχετική Σύσταση του Συμβουλίου της Ευρώπης και έχουν προβλέψει στις εθνικές

νομοθεσίες τη δυνατότητα του θύματος να στραφεί κατά του Κράτους, αξιώνοντας απ' αυτό αποζημίωση, όταν ο δράστης είναι αγνώστου διαμονής ή αφερέγγυος.

13. Με βάση τα παραπάνω η Ομάδα διαπιστώνει ότι υπάρχει **νομοθετικό κενό** ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων. Για το λόγο αυτό η Ομάδα **συστήνει την άμεση επεξεργασία αυτοτελούς ειδικού νόμου** με τον οποίο:

α) Από **πλευράς πολιτικής δικονομίας** θα ενισχύεται η δυνατότητα άμεσης απομάκρυνσης του δράστη από την κατοικία και απαγόρευσης προσέγγισης χώρων κατοικίας και εργασίας του θύματος, οικίες κοντινών συγγενών του, ξενώνες φιλοξενίας και εκπαιδευτήρια παιδιών, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία των θυμάτων και των παιδιών τους.

β) Από **πλευράς ποινικού δικαίου** θα αντιμετωπίζονται ως διακεκριμένες μορφές σωματικής βλάβης και παράνομης βίας οι προπεριγραφείσες υπό 8.β και 8.γ συμπεριφορές και θα τιμωρείται εφεξής και ο βιασμός στο γάμο.

γ) Από **πλευράς ποινικής δικονομίας**, στο πλαίσιο της διεξαγόμενης προκαταρκτικής εξέτασης για έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας, θα παρέχεται η δυνατότητα ποινικής συνδιαλλαγής (διαμεσολάβησης) μεταξύ δράστη και θύματος, και μόνον όταν αυτή δεν είναι επιθυμητή θα κινείται η ποινική διαδικασία. Έως ότου δημιουργηθεί Ειδική Υπηρεσία Διαμεσολάβησης, η ποινική διαμεσολάβηση θα ανατίθεται σε ειδικό Εισαγγελέα, ο οποίος θα πρέπει να ενισχυθεί στο έργο του με κατάλληλες δομές.

δ) Από **πλευράς διοικητικών υποστηρικτικών δομών** θα αξιοποιούνται οι υφιστάμενες δομές, θα διευρύνονται οι αρμοδιότητες των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων για τη λειτουργία συμβουλευτικών υπηρεσιών, θα ρυθμίζονται οι όροι και προϋποθέσεις συνεργασίας με τις ΜΚΟ και τους ΟΤΑ για τη λειτουργία αντίστοιχων ξενώνων, και θα δημιουργείται Διαρκής Επιτροπή Συντονισμού και Παρακολούθησης των δράσεων για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων στην Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Σύμφωνα με την Ομάδα, **σκοπός ενός τέτοιου νομοθετήματος δεν πρέπει να είναι η επέμβαση του κράτους στον ευαίσθητο χώρο της οικογένειας, αλλά η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μελών της**. Είναι σαφές ότι η οικογένεια δεν μπορεί πλέον να αντιμετωπίζεται ως ιδιωτικός χώρος, στον οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου τυχάνουν μειωμένης προστασίας. Για τον λόγο αυτό είναι αναγκαίο να ενισχυθούν τα μέλη της όταν ζητούν βοήθεια από τους θεσμούς απονομής της δικαιοσύνης. Από την άλλη πλευρά είναι εξίσου αναγκαίο να εμπλουτισθεί το οπλοστάσιο της τελευταίας με νομικές δυνατότητες και μέσα που δεν θα εκβιάζουν καταστάσεις, δεν θα υπερβαίνουν την βούληση των θιγομένων και δεν θα αντικεινται προς το αληθές συμφέρον της οικογένειας.

Ως βασικοί στόχοι της νομοθετικής ρύθμισης προτείνονται :

α. Η στήριξη και όχι ο στιγματισμός της οικογένειας ή η ποινικοποίηση συμπεριφορών των μελών της.

β. Η στήριξη και όχι η θυματοποίηση των γυναικών.

γ. Η πρόληψη και σε δεύτερο στάδιο η καταστολή των αξιοποιώντων συμπεριφορών.

δ. Η εξασφάλιση της προστασίας των θυμάτων αφενός με την διευκόλυνση της πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη, αφετέρου με την εξασφάλιση της ασφάλειάς τους μέσα και έξω από την οικογενειακή εστία.

ε. Η ενίσχυση και αξιοποίηση των ήδη υφιστάμενων υποστηρικτικών δομών σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, με διεύρυνση των αρμοδιοτήτων τους, ώστε να αναλάβουν λειτουργίες συμβουλευτικών υπηρεσιών, πρόληψης και θεραπείας για ενδοοικογενειακή βία, μετά από διαδικασία πιστοποίησής τους.

στ. Η συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για τη λειτουργία υπηρεσιών συμβουλευτικής υποστήριξης και ξενώνων υποδοχής κακοποιημένων γυναικών και παιδιών, όταν αυτό κρίνεται αναγκαίο.

ζ. Η εκπαίδευση – κατάρτιση του προσωπικού όλων των εμπλεκόμενων φορέων.

14. Με βάση τα παραπάνω, η Ομάδα διατυπώνει **ομόφωνα** τις ακόλουθες Προτάσεις:

III. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

A. Ως προς το ουσιαστικό ποινικό δίκαιο

15. Προκειμένου να αντιμετωπισθεί το φαινόμενο της ενδοοικογενειακής βίας από την πλευρά του ποινικού δικαίου προτείνονται τα εξής:

Οι αξιόποινες πράξεις οι οποίες έχουν σχέση με την ενδοοικογενειακή βία και φέρουν τον χαρακτήρα είτε της σεξουαλικής, είτε της σωματικής, είτε της ψυχολογικής, είτε τέλος της λεκτικής βίας, δεν είναι σκόπιμο να αποτελέσουν ξεχωριστό κεφάλαιο στον Ποινικό Κώδικα ή να λάβουν τον χαρακτήρα του ιδιώνυμου εγκλήματος, αλλά θα πρέπει να τροποποιούν, να συμπληρώνουν ή τέλος να βελτιώνουν τις υπάρχουσες σχετικές γενικές ποινικές διατάξεις.

Σε σχέση με την θέση ότι οι παραπάνω πράξεις δεν πρέπει να φέρουν τον χαρακτήρα του ιδιώνυμου εγκλήματος, αλλά τον χαρακτήρα διακεκριμένων παραλλαγών στις περισσότερες των περιπτώσεων, συνηγορούν τα παρακάτω:

α) Οι παραλλαγές μπορούν να συγκροτήσουν ένα σύνθετο έγκλημα, ενώ το ιδιώνυμο δεν μπορεί.

β) Σε περίπτωση καταργήσεως της διατάξεως που προβλέπει την παραλλαγή τιμωρείται η πράξη με το βασικό έγκλημα. Ενώ σε περίπτωση καταργήσεως του ιδιώνυμου η πράξη μένει ατιμώρητη.

γ) Το ιδιώνυμο έγκλημα δεν μπορεί να συνδεθεί με το βασικό με αποτέλεσμα να καταργείται το κατ' εξακολούθηση έγκλημα (άρθρο 98ΠΚ)

16. Ειδικότερα προτείνονται τα εξής.

α. Προτείνεται η απόσυρση του όρου «εξώγαμη» από το άρθρο 336 παρ. 1 εδ. α' Π.Κ., ούτως ώστε να είναι δυνατόν να τιμωρείται ο βιασμός και εντός γάμου.

β. Προτείνεται η προσθήκη σχετικής παραγράφου ή σχετικού εδαφίου στο άρθρο 308 Π.Κ. ("απλή σωματική βλάβη") ως επιβαρυντική περίπτωση σε περιπτώσεις που δράστης και θύμα είναι σύζυγοι, ή η παραπάνω σωματική βλάβη προκλήθηκε από γονείς προς τα παιδιά τους, έστω και αν αυτά είναι ενήλικα, ή όταν αυτή προκλήθηκε από τα παιδιά (ενήλικα) προς τους γονείς, ή τέλος όταν η σωματική βία με τις επακόλουθες βλάβες αφορά τους γονείς του άλλου συζύγου (πεθερός ή πεθερά)

και στα αδελφια του ενός ή του άλλου συζύγου, με την προϋπόθεση όμως ότι υφίσταται συγκατοίκηση.

γ. Προτείνεται η προσθήκη σχετικής παραγράφου ή σχετικού εδαφίου στο άρθρο 330 Π.Κ. ("παράνομη βία") στην οποία το στοιχείο της «απειλής» να εξομοιώνεται με την αντίστοιχη έννοια που περιγράφεται στο άρθρο 336 παρ. 1 Π.Κ ("Βιασμός"), δηλαδή («...απειλή σπουδαίου και άμεσου κινδύνου») και κατ' επέκταση με βαρύτερες κυρώσεις. Με άλλα λόγια δηλαδή η πλήρωση της ειδικής υποστάσεως της «παράνομης βίας» σε περιπτώσεις που αφορά ενδοοικογενειακή βία και βία κατά συνοικούντων προσώπων να θεωρείται ως διακεκριμένη παραλλαγή με τα ανάλογα κυρωτικά αποτελέσματα.

δ. Προτείνεται η εισαγωγή διακεκριμένης περίπτωσης στο άρθρο 232^α ΠΚ, σύμφωνα με την οποία θα τιμωρείται αυστηρότερα η μη συμμόρφωση του υπαιτίου σε προσωρινή διαταγή του δικαστηρίου που εκδόθηκε σύμφωνα με το άρθρο 735 ΚΠολΔ (βλ. παρακάτω παρ. 26), ειδικά για τις περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων.

ε. Η λεκτική βία δεν είναι αναγκαίο να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής ρύθμισης, γιατί καλύπτεται επαρκώς από τις κείμενες ποινικές διατάξεις περί προσβολών της τιμής (άρθρο 361 επ. Π.Κ.)

στ. Όπου προβλέπεται κάποιας μορφής αξιόποινη πράξη η οποία έχει το επιβαρυντικό στοιχείο ότι τελέστηκε σε πλαίσια ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων, θα πρέπει να διώκεται αυτεπάγγελα και ουδέποτε κατ' έγκληση. Κατά συνέπεια λοιπόν και η σχετική πράξη που πληροί την ειδική υπόσταση του άρθρου 308ΠΚ (Απλή Σωματική Βλάβη) θα πρέπει να διώκεται αυτεπαγγέλτως.

ζ. Υπό συζήτηση μπορεί, τέλος, να τεθεί και η δυνατότητα επιδίκασης ειδικών παρεπόμενων ποινών.

Β. Ως προς την δικονομική αντιμετώπιση των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας

17. Η Ομάδα προτείνει να εισαχθεί ένα σύστημα ποινικής διαμεσολάβησης μεταξύ των διαδίκων .

Σύστημα ποινικής διαμεσολάβησης δεν έχει προς το παρόν θεσπιστεί στη χώρα μας. Υπάρχει, εντούτοις, υποχρέωση συμμόρφωσης με την Απόφαση - πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 15^{ης} Μαρτίου 2001 σχετικά με το καθεστώς των θυμάτων σε ποινικές διαδικασίες ⁸, το άρθρο 10 της οποίας επιβάλλει στα κράτη μέλη την προώθηση της διαμεσολάβησης σε ποινικές υποθέσεις το αργότερο μέχρι τις 22/3/2006. Εκτός από τη νομική συμμόρφωση με το κείμενο της Απόφασης, ένα άλλο πλεονέκτημα μίας τέτοιας επιλογής είναι ότι δίνεται μία πρωτοποριακή λύση και καθίσταται πιο ήπιο το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης για τη συγκεκριμένη κατηγορία εγκλημάτων, ώστε να έχει το θύμα το θάρρος να καταγγείλει την πράξη,

⁸ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 82 της 22.3.2001

μετέχοντας σε μία ενδιαμέση διαδικασία που σκοπό έχει να βοηθήσει τα δύο μέρη να συζητήσουν με τη βοήθεια ενός αμερόληπτου τρίτου.

18. Αφετηρία της διαδικασίας ποινικής διαμεσολάβησης θα είναι η έναρξη της προκαταρκτικής εξέτασης μετά από έγκληση του θύματος ή από καταγγελία τρίτου. Στο πλαίσιο αυτής της προκαταρκτικής εξέτασης θα ορίζεται Εισαγγελέας ποινικής διαμεσολάβησης, ο οποίος θα είναι επιφορτισμένος με ειδικές αρμοδιότητες από τον Κώδικα περί Οργανισμού Δικαστηρίων, συνεπικουρούμενος από τις καθ' ύλη αρμόδιες δομές αρωγής. Συναφώς ο νόμος θα πρέπει να περιέχει τις εξής δικονομικές ρυθμίσεις:

19. Στα εγκλήματα ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων, ο εισαγγελέας ποινικής διαμεσολάβησης ερευνά κατά την προκαταρκτική εξέταση την δυνατότητα ποινικής διαμεσολάβησης .

Για τον σκοπό αυτό, παράλληλα :

- α) διατάσσει την διενέργεια πραγματογνωμοσύνης προκειμένου να ερευνηθεί η βασιμότητα της καταγγελίας,
- β) εξετάζει ο ίδιος κάθε μάρτυρα που προτείνεται και ανωμοτί τα συνοικούντα πρόσωπα ,
- γ) καλεί το πρόσωπο στο οποίο αποδίδεται η τέλεση της αξιόποινης πράξης να παράσχει στον ίδιο εξηγήσεις υπό τους όρους του άρθρου 31 § 2 Κ.Π.Δ.

Ο παρέχων εξηγήσεις μπορεί να υποβάλει ο ίδιος αίτημα διαμεσολάβησης. Σε διαφορετική περίπτωση καλεί σε διαμεσολάβηση τον παρέχοντα εξηγήσεις ο εισαγγελέας ποινικής διαμεσολάβησης.

Ο παρέχων εξηγήσεις μπορεί να λάβει προθεσμία τριών ημερών για να απαντήσει στην πρόσκληση του εισαγγελέα.

Αν η απάντηση του παρέχοντος εξηγήσεις είναι αρνητική, κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κ.Π.Δ.

Προϋπόθεση για την κίνηση της διαδικασίας της ποινικής διαμεσολάβησης είναι η υποβολή ανεπιφύλακτης δήλωσης εκ μέρους του παρέχοντος εξηγήσεις ότι είναι πρόθυμος

- α) να υποσχεθεί ότι δεν θα επαναλάβει στο μέλλον την πράξη του (λόγος τιμής),
- β) να παρακολουθήσει ειδικό θεραπευτικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας, εφόσον τούτο κρίνεται αναγκαίο, και
- γ) κατά το δυνατόν να άρει ή να αποκαταστήσει αμέσως τις συνέπειες που προκλήθηκαν από την πράξη του ή να καταβάλει χρηματική ικανοποίηση στον παθόντα.

Ο εισαγγελέας ποινικής διαμεσολάβησης ενημερώνει τον παθόντα για την κατά τα ανωτέρω δήλωση του παρέχοντος εξηγήσεις και αν ο τελευταίος του το ζητήσει, δίνει σε αυτόν προθεσμία το πολύ τριών ημερών για να δηλώσει αν δέχεται τη διαμεσολάβηση.

Αν ο παθών δεν δεχθεί την δήλωση περί ποινικής διαμεσολάβησης κινείται η ποινική διαδικασία κατά τις διατάξεις του Κ.Π.Δ.

Αν ο παθών δεχθεί την ποινική διαμεσολάβηση τότε ο εισαγγελέας περατώνει την προκαταρκτική εξέταση και θέτει με διάταξη του την δικογραφία σε ειδικό αρχείο της εισαγγελίας. Κατά της διατάξεως αυτής δεν χωρεί προσφυγή.

Εφόσον ο παρέχων εξηγήσεις συμμορφωθεί προς τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης για χρονικό διάστημα πέντε (5) ετών εάν πρόκειται για κακούργημα και τριών (3) ετών εάν πρόκειται για πλημμέλημα, τότε η διαμεσολάβηση επάγεται την εξάλειψη της ποινικής αξίωσης της πολιτείας και εμποδίζει την δυνατότητα του παθόντος να προβάλλει για την αυτή αιτία ενώπιον των δικαστηρίων αστικές αξιώσεις εξ αδικοπραξίας.

Η περί ποινικής διαμεσολάβησης διάταξη του εισαγγελέως καταχωρίζεται σε ειδική μερίδα στο δελτίο ποινικού μητρώου και τηρείται για χρονικό διάστημα ίσο προς τον εκ του νόμου προβλεπόμενο χρόνο παραγραφής του εγκλήματος το οποίο αφορά.

Η διαδικασία ποινικής διαμεσολάβησης δεν εμποδίζεται από την ανηλικότητα του παθόντος, υπό την προϋπόθεση ότι αυτός αντιλαμβάνεται την σημασία των λόγων και των έργων του στο πλαίσιο της. Σε διαφορετική περίπτωση η ποινική διαμεσολάβηση ενεργείται υπέρ του ανηλικού από τον εισαγγελέα και τον ασκούντα την επιμέλεια, εφόσον δεν είναι ο παρέχων εξηγήσεις κατά τα ανωτέρω (βλ. παραπάνω παρ. 19).

Η υποτροπή κατά το χρόνο συμμορφώσεως αποκλείει την ποινική διαμεσολάβηση. Η διαπιστούμενη από τον εισαγγελέα υπαίτια μη συμμόρφωση του παρέχοντος εξηγήσεις με τους όρους της ποινικής διαμεσολάβησης διακόπτει την διαδικασία και προκαλεί την αναδρομική άρση των επελθόντων αποτελεσμάτων και την συνέχιση της ποινικής διαδικασίας, χωρίς να επιτρέπεται πλέον η υποβολή νέου αιτήματος για ποινική διαμεσολάβηση.

Ενόσω διαρκεί η διαδικασία διαμεσολάβησης συντρέχει εκκρεμοδικία για την πράξη την οποία αυτή αφορά. Η άσκηση ποινικής δίωξης για πράξη, για την οποία εξαλείφθηκε η ποινική αξίωση της πολιτείας λόγω επιτυχούς διαμεσολάβησης, είναι απαράδεκτη. Η παραγραφή της πράξης αναστέλλεται μέχρι της πλήρους συμμόρφωσης του υπόχρεου προς το αποτέλεσμα της ποινικής διαμεσολάβησης.

20. Περαιτέρω, για τη δικονομική αντιμετώπιση των εγκλημάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων, η Ομάδα προτείνει:

21. Να επιτρέπεται, κατ' εξαίρεση προς το άρθρο 222 Κ.Π.Δ., η εξέταση ως μαρτύρων και των εκεί προβλεπομένων προσώπων. Η εξέταση αυτή πρέπει να γίνεται ανώμοτι.

22. Να τροποποιηθεί καταλλήλως το άρθρο 354 Κ.Π.Δ., ώστε με τη χρήση οπτικοακουστικών μέσων να καταστεί δυνατή και η εξέταση εκείνων των μαρτύρων (ιδίως των ανηλικών), των οποίων η αυτοπρόσωπη εμφάνιση στο δικαστήριο πιθανολογείται ότι θα τους προκαλέσει σοβαρή ψυχική αναστάτωση.

23. Να τιμωρείται ως αυξημένης ποινικής απαξίας συμπεριφορά η απειλή, ο εκφοβισμός ή η δωροδοκία των μαρτύρων που καλούνται να καταθέσουν ή κατέθεσαν σε δίκες σχετικές με ενδοοικογενειακή βία ή βία κατά συνοικούντων προσώπων.

24. Και, τέλος, εφόσον κρίνεται αναγκαίο να παρέχεται προστασία σε μάρτυρες που καλούνται να καταθέσουν ή κατέθεσαν σε δίκες σχετικές με ενδοοικογενειακή βία ή βία κατά συνοικούντων προσώπων.

Γ. Ως προς την αντιμετώπιση του θέματος από πλευράς αστικού δικαίου και πολιτικής δικονομίας

25. Η Ομάδα εκτιμά ότι δεν απαιτείται καμία **τροποποίηση του Αστικού Κώδικα**.

26. Για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος κρίνεται σκόπιμη η τροποποίηση του άρθρου 735 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (Κεφάλαιο ασφαλιστικών μέτρων) με την προσθήκη νέας παραγράφου, ως εξής :

« Το δικαστήριο έχει το δικαίωμα να διατάξει κάθε πρόσφορο ασφαλιστικό μέτρο που υπαγορεύεται από τις περιστάσεις για τη ρύθμιση των σχέσεων των συζύγων από τα γάμο και των σχέσεων γονέων και τέκνων.κλπ

Σε περίπτωση άσκησης ενδοοικογενειακής βίας ή βίας κατά συνοικούντων προσώπων διατάσσεται ιδίως η απομάκρυνση του καθ' ου από την κατοικία, η μετοίκισή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει χώρους κατοικίας ή/και εργασίας του αιτούντος, οικίες κοντινών συγγενών του, ξενώνες φιλοξενίας και εκπαιδευτήρια των παιδιών ».

Δ. Ως προς τις υποστηρικτικές δομές για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων.

27. Η Ομάδα Εργασίας κρίνει ότι **χρειάζεται να λειτουργήσουν οι υποστηρικτικές δομές** για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων, προκειμένου να καλύπτονται οι ανάγκες για υπηρεσίες συμβουλευτικής υποστήριξης, φιλοξενίας θυμάτων και ψυχοθεραπευτικής προσέγγισης των δραστών, που είτε είναι υπαρκτές, είτε δύνανται να προκύψουν τόσο σε κεντρικό, όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

28. Η Ομάδα εξέτασε τα **πλεονεκτήματα** και τα **μειονεκτήματα** όλων των ενδεδειγμένων λύσεων με γνώμονα :

α. την υιοθέτηση **άμεσων και λειτουργικών λύσεων**, η υλοποίηση των οποίων δε θα συνεπάγεται γραφειοκρατικές, κοστοβόρες και χρονοβόρες διαδικασίες.

β. τη λειτουργία **ευέλικτων** διοικητικών σχημάτων, τόσο σε κεντρικό επίπεδο όσο και σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο .

γ. την ανάγκη **αξιοποίησης** και **βελτίωσης** όλων των **υφιστάμενων δομών** σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, που είτε ήδη εξυπηρετούν είτε μπορούν να αναλάβουν τις παραπάνω υπηρεσίες και λειτουργίες, και **την ένταξή τους σε ένα εθνικό δίκτυο δομών** για ενδοοικογενειακή βία και βία κατά συνοικούντων προσώπων, **μετά από πιστοποίηση**.

δ. την ενίσχυση της δυνατότητας για **δημιουργία ξενώνων/καταφυγίων** σε αποκεντρωμένο επίπεδο, με τη συνεργασία της **τοπικής αυτοδιοίκησης** και της **κοινωνίας των πολιτών**, στο μέτρο που υπάρχουν πραγματικές ανάγκες.

- ε. την ανάγκη **συντονισμού** της λειτουργίας όλων των εμπλεκόμενων φορέων.
στ. τη **στελέχωση** με εξειδικευμένο προσωπικό.
ζ. την ανάγκη **επανεξέτασης** των υιοθετούμενων λύσεων μετά από μία τριετία από την εφαρμογή τους, προκειμένου να αξιολογηθεί η λειτουργία τους στην πράξη.

29. Με βάση τα παραπάνω, η Ομάδα Εργασίας **προτείνει** :

α. Να **αξιοποιηθούν πλήρως** και να **ενισχυθούν με πόρους και ειδικευμένο προσωπικό** όλες οι υφιστάμενες δομές (Συμβουλευτικά Κέντρα Γενικής Γραμματείας Ισότητας, Δήμου Αθηναίων, κλπ). Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (ΕΚΑΚΒ) που έχει συσταθεί με το Ν. 3106/1993 ως αυτοτελές ΝΠΔΔ, υπό τον έλεγχο και την εποπτεία του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, η Ομάδα εκτιμά ότι θα πρέπει να υποστηριχθεί με κάθε δυνατό τρόπο από την Πολιτεία, ώστε να ενισχυθεί η λειτουργία του και να αξιοποιηθούν άμεσα οι υποδομές του. Ειδικότερα θα πρέπει να ενισχυθεί άμεσα η Γραμμή SOS 197, η οποία λειτουργεί σε 24ωρη βάση σε πανελλαδική εμβέλεια, και να συσταθούν οργανικές θέσεις, η κάλυψη των οποίων θα γίνει με εξειδικευμένο προσωπικό που θα διασφαλίσει τη συνέχεια της λειτουργίας των ξενώνων του και θα επιτρέψει την ανάπτυξη νέων.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να αξιοποιηθούν οι εγκαταστάσεις και η ακίνητη περιουσία των οργανωμένων δομών Κοινωνικής Πρόνοιας (π.χ. ΠΙΚΠΑ, Εθνικού Οργανισμού Πρόνοιας) που τώρα εγκαταλείπονται λόγω της σταδιακής απομάκρυνσης από το πρότυπο της ιδρυματικής περιθάλψης.

β. Να εξεταστεί η **άμεση λειτουργία υπηρεσιών συμβουλευτικής στήριξης** των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων σε **τοπικό επίπεδο**. Για το σκοπό αυτό προκρίνεται ως καταλληλότερο το επίπεδο των νομαρχιών. Το έργο αυτό θα μπορούσαν να αναλάβουν οι Δ/νσεις Κοινωνικής Πρόνοιας και Αρωγής των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων και ενδεχομένως τα τμήματα αρωγής κοινωνικών ομάδων που μειονεκτούν, οι αρμοδιότητες των οποίων μπορούν να συμπληρωθούν με τη λειτουργία «Συμβουλευτικών Κέντρων» υποδοχής θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων. Η λύση αυτή προϋποθέτει τροποποίηση των υφιστάμενων Εσωτερικών Οργανισμών των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, μετά από διάγνωση και εκτίμηση των αναγκών σε τοπικό επίπεδο.

γ. Να εξεταστεί, σε συνεργασία με την Ένωση Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων Ελλάδας (ΕΝΑΕ), η **δυνατότητα σύστασης ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα ή αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας σε επίπεδο Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης**, με σκοπό τη λειτουργία ξενώνων υποδοχής και προσωρινής φιλοξενίας θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας μεταξύ συνοικούντων προσώπων. Αυτή η πρόταση προϋποθέτει ρητή νομοθετική εξουσιοδότηση, με τη μορφή εξουσιοδοτικής διάταξης νόμου προς τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις και απόφαση του Νομαρχιακού Συμβουλίου κάθε Νομαρχίας σύμφωνα με τον Κώδικα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

Τα **πλεονεκτήματα** αυτής της λύσης είναι :

- το Ν.Π.Ι.Δ. μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα είναι όργανο πολυσυμμετοχικό, δεδομένου ότι έχουν δυνατότητα να συμμετέχουν και κοινωνικοί φορείς και ΜΚΟ, των οποίων ο ρόλος και η συμβολή στην πρόληψη και την

αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων είναι ιδιαίτερα σημαντικός.

- έχουν δυνατότητα να συμμετέχουν και οι Δήμοι και οι Κοινότητες.
- οι διαδικασίες για την πρόληψη του προσωπικού είναι ευκολότερες επειδή θα εφαρμοσθούν οι όροι και οι κανόνες του ιδιωτικού τομέα.
- αξιοποιείται το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο (άρθρα 73 επ. του Κώδικα Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης).

δ. Ως **παράλληλη δυνατότητα να επιχορηγείται από τη Γενική Γραμματεία Ισότητας (με ενίσχυση του προϋπολογισμού της) η δημιουργία κέντρων φιλοξενίας/καταφυγίων** θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων **από πρωτοβάθμιους ΟΤΑ ή Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)**, αυτοτελώς ή σε σύμπραξη, με συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις, εποπτικό πλαίσιο κλπ. Η λύση αυτή προϋποθέτει την προώθηση ειδικής εξουσιοδοτικής νομοθετικής ρύθμισης που θα καθορίζει το νομικό πλαίσιο συνεργασίας της ΓΠΙ με τις ΜΚΟ (κατά προτίμηση) ή/και τους ΟΤΑ (ως εναλλακτική/συμπληρωματική λύση) για την εκτέλεση συγκεκριμένου έργου, όπως αυτό της δημιουργίας και λειτουργίας ξενώνων φιλοξενίας, τον τρόπο επιχορήγησης, τις προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται, τα της διοίκησης και της διαχείρισης του έργου αυτού κλπ. Θα ήταν σκόπιμο δε να τίθεται και μία διαδικασία δημόσιας προκήρυξης, με την οποία θα εξασφαλίζεται η διαφάνεια της όλης διαδικασίας. Προκειμένου η ρύθμιση αυτή να μην καταστεί κενό γράμμα πρέπει να προηγηθεί η δημιουργία άτυπου Μητρώου ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται και στο αντικείμενο της αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας. Η δημιουργία Μητρώου θα δημιουργήσει το υπόβαθρο για μία διαπίστευση των εν λόγω ΜΚΟ.

ε. Να συσταθεί με τον ειδικό νόμο **Διαρκής Επιτροπή συντονισμού και παρακολούθησης των δράσεων για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων** στη Γενική Γραμματεία Ισότητας. Η Διαρκής Επιτροπή θα συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού ΕΣΔΔΑ και θα αποτελείται από εκπροσώπους της ΓΠΙ, του ΥΠΕΣΔΔΑ και των συναρμοδίων Υπουργείων, εκπροσώπους των αρμοδίων φορέων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τεχνοκράτες και εμπειρογνώμονες. Η γραμματειακή και διοικητική υποστήριξη της Επιτροπής προτείνεται να ανατεθεί στο Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας και Ασφάλισης της Δ/σης Απασχόλησης, Κοινωνικής Προστασίας και Ασφάλισης της Γενικής Γραμματείας Ισότητας.

Ως **αρμοδιότητες** αυτής της Επιτροπής θα προβλέπονται :

- Η εισήγηση προτάσεων και μέτρων πολιτικής και η διατύπωση των βασικών αρχών παρέμβασης της Πολιτείας για την αντιμετώπιση αυτού του κοινωνικού φαινομένου και την ευαισθητοποίηση των πολιτών.
- Ο συντονισμός των δράσεων, σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων προσώπων.
- Η αξιολόγηση των δράσεων και η συλλογή στατιστικών στοιχείων.

- Η ανάθεση ερευνών τόσο στο Κέντρο Ερευνών για θέματα Ισότητας όσο και σε άλλα Ερευνητικά και Πανεπιστημιακά Ιδρύματα.
- Ο συντονισμός της δημιουργίας δικτύου υποστηρικτικών δομών μετά από καταγραφή σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, και της διαδικασίας πιστοποίησης, με βάση κριτήρια που θα προτείνει η Διαρκής Επιτροπή
- Η διάγνωση των αναγκών σε εκπαίδευση – κατάρτιση επαγγελματιών του χώρου και ο συντονισμός της δημιουργίας ομάδας εκπαιδευτών υψηλού επιπέδου σε συνεργασία με το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης
- Η σύνταξη Ετήσιας Έκθεσης, η οποία θα περιλαμβάνει τις εξελίξεις για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και της βίας κατά συνοικούντων

στ. **Ενίσχυση του έργου της Αστυνομίας** για την πρόληψη και καταστολή των αδικημάτων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων. Η Ομάδα Εργασίας αξιολόγησε θετικά την έκδοση εγκυκλίου με αντικείμενο την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας (Μάιος 2005), με σκοπό την διατύπωση κατευθυντηρίων οδηγιών προς τους αστυνομικούς για τον ενδεδειγμένο χειρισμό των υποθέσεων ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων και προτείνει τον εμπλουτισμό της.

Ε. Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την πρόληψη και καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων.

30. Προτείνεται η εκπόνηση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με προοπτική πενταετίας, με δεδομένη την διακομματική συναίνεση που διαπιστώθηκε από την Ομάδα, για τη χάραξη ενιαίας στρατηγικής για το θέμα και αξιολόγησης των βημάτων που απαιτούνται. Ως μέτρα που μπορεί να προβλέπει ένα τέτοιο Σχέδιο αναφέρονται ενδεικτικά:

- Η πρόληψη της βίας ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, με αναμόρφωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων του δημοτικού σχολείου και την μετεκπαίδευση των εκπαιδευτικών.
- Η πρόληψη της βίας μέσω του αποτελεσματικού ελέγχου των διαφημίσεων που προβάλλουν τα ΜΜΕ
- Η ενημέρωση των γυναικών θυμάτων για τα δικαιώματά τους, τις υποστηρικτικές δομές που λειτουργούν κλπ
- Τα μέτρα πρόληψης ή θεραπείας να μην είναι εξειδικευμένα στον τομέα της ενδοοικογενειακής βίας και βίας κατά συνοικούντων προσώπων, δημιουργώντας ή εντείνοντας την περιθωριοποίηση ή το στιγματισμό τους, αλλά να εντάσσονται σε γενικές πολιτικές πρόληψης και στήριξης ειδικών κοινωνικών ομάδων ή και της οικογένειας ευρύτερα, ως βασικός άξονας της κοινωνικής πολιτικής.
- Για τη στήριξη ειδικότερα των κακοποιημένων γυναικών προτείνεται ως συνοδευτικό μέτρο η συμμετοχή τους ως διακριτής ομάδας δικαιούχων σε προγράμματα του ΟΑΕΔ που απευθύνονται σε ειδικές κοινωνικές κατηγορίες.

Η Ομάδα αξιολογεί την ενίσχυση και αναβάθμιση των υφιστάμενων δομών και τη δημιουργία νέων, όπου αυτό καθίσταται αναγκαίο, ως το κατ' εξοχήν μέτρο ενίσχυσης της οικογένειας που αντιμετωπίζει τη βία μεταξύ των μελών της. Αν δεν ληφθεί πρόνοια προς αυτή την κατεύθυνση και η κρατική παρέμβαση περιοριστεί στη θέσπιση ποινικών διατάξεων, θα δίνεται η εντύπωση ότι ποινικοποιούνται προβλήματα της οικογένειας, χωρίς να επιδιώκεται και να διευκολύνεται η επίλυσή τους. Κάθε άλλη λύση θα είναι ατελέσφορη.

Αθήνα, 8/7/2005

Για την Ομάδα Εργασίας

Ο Πρόεδρος

Αριστείδης Κρομμύδας